

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika.

S kontrastivnimi pristopi do **sinergijskih učinkov** v jezikovnem izobraževanju

Vida Jesenšek, FF UM Maribor
vida.jesensek@um.si

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

Vsebina

1. Izhodišča
2. Kontrastivni in večjezikovni pristopi: ekvivalenca, transferenca
3. Primer: frazeologija
4. Sinergijski učinki in poti do njih

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

1. Izhodišča

- Materni/prvi jezik je podlaga za učenje drugih/tujih jezikov.
(kognitivno-psihološki okvir)
- Medjezikovni in medkulturni stiki so vsakdanjost za večino učečih.
(družbeni okvir)
- Kontrastivni in večjezikovni pristopi lahko pozitivno vplivajo na jezikovno učenje/poučevanje na vseh zahtevnostnih stopnjah.
(didaktični okvir)

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

2. Kontrastivni in večjezikovni pristopi: pojmovnost

Frazeološka ekvivalenca: medjezikovno ujemanje oblike in pomena (sinhroni pogled; svojski koncepti kontrastivne frazeologije, prevodoslovja, frazeografije in frazeodidaktike)

- **sistemska kvantitativna ekvivalentnost:** tipologija glede na obliko (sestavine, zgradba) in pomen
 - monoekvivalenca: 1 : 1 (sovpadanje denotativnega pomena z identično/razlikovalno zgradbo)
 - poliekvivalenca: 1 : več ustreznikov in obratno
 - ničta ekvivalenca: 1 : 0 (v J2 parafraza, enobesedni leksem)
 - semiekvivalenca: variantni frazemi : variantni frazemi
- **funkcionalna ekvivalentnost:** tipologija upošteva diasistemske lastnosti frazeologije v rabi, npr. diahrone (čas), diatopične (prostor), diafazične (starost), diasituativne (položajnost) idr.

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

2. Kontrastivni in večjezikovni pristopi: pojmovnost

Konvergenca: prekrivnost sestavinske in skladenjske zgradbe

- **popolna ali delna ekvivalenca**, „pravi prijatelji“ (jezikovni stiki, skupna kulturna zgodovina, prekrivne kognitivne osnove in metaforični koncepti)

razbijati si glavo // sich den Kopf zerbrechen

vaja dela mojstra // Übung macht den Meister ...

Divergenca: neprekrivnost sestavinske in skladenjske zgradbe (zaradi različnih zgodovinskih, kulturnih danosti in iz zaznavnih razlik)

mного babic, kilavo dete // viele Köche verderben den Brei

Didaktično pomembni vidiki kontrastivne frazeologije

- preučevanje prekrivanja, podobnosti, razlik glede na obliko in pomen posameznih frazeoloških enot (**semasiološko izhodišče**)
- odkrivanje in preučevanje prekrivanja, podobnosti, razlik glede na frazeološka poimenovanja posameznih pomenov/vsebin (**onomasiološko izhodišče**)

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

2. Kontrastivni in večjezikovni pristopi: pojmovnost

Transferenca: prenos znanja enega jezika na drugega,

- predvsem prenos znanega na jezik, ki se ga učimo
- pomemben vidik pri učenju besedišča, t. i. leksikalna razpoložljivost

Transfer: medjezikovni prenos med znanim in neznanim, didaktično prepoznan tudi kot strategija učečega

- **pozitivni transfer:** temelji na podobnosti prvega in drugega/tujega jezika
- **negativni transfer** (interferenca), znano postane moteče, npr. zamenjava formalno in/ali pomensko podobnih izrazov

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

3. Primer: frazeologija

Dejavniki vpliva na pozitivni medjezikovni transfer

- materni/prvi jezik kot psihološko motivacijski dejavnik
 - višanje medjezikovne in medkulturne ozaveščenosti
- izbor didaktično relevantne frazeologije (jezikovnosistemski in družbeni vidiki)
 - zgradbena tipologija (konvergentnost)
 - besedilnovrstne posebnosti rabe
 - kulturnozgodovinski vidiki medjezikovnih stikov

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

3. Primer: frazeologija: izbor

Primarni kriterij izbora vitalnost in aktualnost v sodobni jezikovni rabi

- sprememba pragmatične funkcijskosti (npr. pregovori s prenovitvami v oglaševanju, medijskih besedilih)
- nove pomenske, pragmatične in slogovne funkcije
 - pomensko zgoščevanje
 - retorični potencial (argumentacija)
 - slogovno-estetski potencial (zabavnost, samopredstavitev, kreativnost, originalnost avtorja)
- obrat od tradicionalno kolektivnega (pregovor) k modernemu individualnemu (izstopajoča značilnost današnjega sporazumevanja)

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

3. Primer: frazeologija

Dodatni kriterij izbora zgradbena tipologija (konvergentnost)

- konvergentne zgradbe v maternem in tujem jeziku/tujih jezikih imajo podporno funkcijo (identifikacija, dojemanje; analogija, strategija)
- visoka stopnja konvergentnosti
 - zunajjezikovna pogojenost (npr. konvergentnost frazeologije bibličnega, antično/klasično literarnega in mitološkega izvora in sodobne medijske komunikacije)
 - psihološko-kognitivna pogojenost (procesi frazeologizacije so univerzalna lastnost jezikov; prim. univerzalne pomenske in semiotične zgradbe pregovorov, ki izražajo čustvena stanja, somatizmi ...)
 - kognitivno-kulturološka pogojenost (metaforični koncepti so kulturno in jezikovno determinirani, pregovori so kulturne metafore, sooblikujejo kulturna védenja)
 - De Courtenay: evropski jeziki so načeloma mešani jeziki

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

3. Primer: frazeologija

Dodatni kriterij izbora kulturnozgodovinski vidiki medjezikovnih stikov

- danosti učnega okolja: vsakokratno razmerje jezikov pri učečih, regionalizacija, sinhronizacija jezikovnega učenja/poučevanja
- jezikovne danosti: prevzemanje frazeologije družbeno dominantnega jezika
 - pogoj: sovpadanje načina dojetja sveta in izkušenj (kognitivno-psihološki dejavnik)
- primer: slovensko-nemški stični prostor
 - skupna kulturna zgodovina, odnos med dominantnim in nedominantnim jezikom
 - dodana vrednost: ozaveščanje kulturne podstave vsakega jezika
- primer: slovensko-angleški jezikovni stik
 - mediji, globalna razširjenost angleščine, starost kot dejavnik
 - dodana vrednost: ozaveščanje jezikovne sedanjosti
- primer: slovensko-hrvaški jezikovni stik
 - deloma skupna kulturna in politična zgodovina, jezikovno stične regije
 - dodana vrednost: ozaveščanje jezikovne preteklosti in sedanjosti

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

3. Primer: frazeologija

Dodatni kriterij izbora besedilne in besedilnovrstne značilnosti rabe

- primer: tipičnost vključevanja pregovorov v besedilo
 - npr. položaj pregovorov v besedilu (naslov, začetek, konec), tipičnost skladenjskih konektorjev, tipografsko označevanje ipd.
- primer: frazeološko bogate besedilne vrste
 - oglaševalska besedila (npr. prenovitve z širokim semantično-pragmatičnim potencialom)
 - horoskop (besedilna vrsta z visoko posplošenimi vsebinami)
 - strokovna besedila (npr. metaforično/frazeološko izražanje vsebin, povezanih z zdravjem/boleznijo)

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

4. Poti do sinergijskih učinkov

Učeči

- prilagajanje vsakokratnim jezikovnim razmerjem: materni, prvi tuji jezik, drugi tuji jezik
- osnovno didaktično načelo: od znanega k neznanemu
- ozaveščanje o povezovanju znanj, učeči se nauči uvideti povezave
- spodbujanje motivacije, višanje naklonjenosti do učenja jezikov, krepitev pozitivnega odnosa do jezikov

Frazeologija prvega in drugega/tujega jezika

4. Poti do sinergijskih učinkov

Učitelji

- izobraževanje, strokovno izpopolnjevanje
- učna gradiva, prilagojena glede na materni/prvi jezik učečih
- vsebinska sinhronizacija jezikovnega pouka/poučevanja
- prilagoditev vsakokratnim jezikovnim razmerjem

Družbeno okolje

- jezikovna politika, spodbujanje učenja jezikov in večjezičnosti
- večjezikovni pristopi kot smernica na ravni jezikovne politike
- podpora kontrastivni lingvistiki in leksikografiji

Raziskovanje

- tipologija ekvivalentnosti glede na jezikovni par
- eno- in/ali večjezični leksikografski opisi

SLOVENŠČINA na DLANI

interaktivno učno e-okolje

www.slo-na-dlani.si

SLOVENŠČINA NA DLANI

Prispevek je nastal v okviru projekta *Slovenščina na dlani* (JR-ESS-PROŽNE OBLIKE UČENJA).
Naložbo sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

Univerza v Mariboru

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST